ПЕСНИК ДРАГАН ЈОВАНОВИЋ ДАНИЛОВ И
ЊЕГОВ УНУТРАШЊИ ГРАД

Умеће кројења вулкана

Преживео је све младалачке ерупције и научио како оседлати тигра. Стигао до тачке где поезија позлаћује свет. Где постаје облик љубави, обред, спасоносно застрањивање. Припрема за одлазак. Написао је шеснаест збирки песама, четири романа, једну књигу аутопоетичких есеја. Преведен је на осам европских језика. Добитник више од петнаест српских и међународних награда. И сваки пут изнова проверава кључ за словенске и медитеранске кодове које носи у себи

Пише: Бранислав Матић

Унутрашњи песнички крајолик гради од слика далеких предграђа и призора из срца велеграда. Воли голубарнике, бунаре, мансарде, бувље пијаце. Усред тога саградио је своју кућу Бахове музике. Он је „чистокрвни природни монах”, пустињак своје велике библиотеке и колекције слика, свог личног музеја. Зна да артифицијелност има сиренску заводничку снагу којој, пре злата зрелости, често није успевао или није желео да се одупре. После је изучио симетрију вртлога, контролисање вулкана, ерос прекорачења.

Схватио тајну понављања речи и слика. Проникнуо у надреализам обичног живота. Црним мастилом и немачким налив-пером марке „сенатор” свакодневно дограђује свет, саслужује Творцу. У возовима, у хотелским собама, у једној посластичарници у Пожеги, на београдском Дорћолу, на путовањима по Европи. Више пута је искорачио и сагледао наше гнездо над понором. Донео нам своја тачна привиђења.

Драган Јовановић Данилов (Пожега, 1960) један је од најзначајнијих српских и европских песника данас. Са њим и његовим књигама у дослуху смо још од оних младих разбарушених година из прошлог миленијума.

Почеци, раскршћа. Моји су родитељи као учитељи радили по забитим санџачким селима, а онда су се населили у селу Годовик близу Пожеге, где сам провео детињство. Наравно да је у нашој кући било нешто књига, али то што сам потекао из породице просветних радника није много подгревало мој лични мит о књижевном свету. Будући да сам у младости добро играо фудбал, нарочито мали фудбал, отац ме је здушно подржавао на том плану. Мало је недостајало да почетком осамдесетих година прошлог века одем у Америку, у Балтимор, на препоруку Србољуба Стаменковића, легенде малог фудбала у нас, да тамо професионално играм мали фудбал. Имао сам позив од тих људи, али сам у то време већ читао озбиљне књиге, сликао, посећивао београдске изложбе, писао есеје о сликарима. Данас се интимно гордим тиме што сам остао овде. А затим, сваки избор је једини избор.

Наша гнезда над понором. За једног осетљивог дечака добро је када одраста у малој средини. Живот у Пожеги доиста је обликовао мој идентитет. И то што су моји родитељи учитељи. Мој језик, моји пријатељи, моја склоност француској култури, улице којима свакодневно пролазим, моје ћерке, моја библиотека, колекција слика, све то дубински обликује мој идентитет. Средиште збивања је тамо где је ваш дом, библиотека, ваша башта, жена коју волите, ваша деца. Моје највеће благо јесте време које сам себи створио за читање и писање. Сви ми данас живимо у неким својим малим приватним гнездима која висе над понором.

Обликовани малим варошима. Немам одисејски комплекс луталаштва. Волим да сам на једном месту, сконцентрисан на свој рад. У песми „Соба ношена крилима" постоји стих: „највише сам путник тамо где се не померам с места". Лепо је рекао Миљенко Станчић, мом срцу близак сликар: „Провинција је моја мера." Мали град доиста има своју меру и свој карактер. Човек је ту окружен димензијама блиским људској размери, какве су постојале у здравим градовима прошлости. Уосталом, постоји хеленска мудрост да град не сме бити већи него докле допире одјек људског гласа. Мали град је и нека врста мандале, архетипски космограм. А архетип се никада не може истрошити. Данас, када су духовна гибања углавном епидемијска, остати у осамљености ендема је пре свега питање естетске части. Скривена снага јесте у самотности људској, где само неспокојна мисао и страст могу запалити језик.

Видици Београда, спољни и унутрашњи. Сада живим у Пожеги и Београду, па сам пола пожешки а пола дорћолски писац. Београд интимно доживљавам као вољено биће и град за самоспознају. Заправо, за мене Београд и није нешто материјално, већ пре животна снага која напаја, аутентично место у коме човек још увек може имати снова.

Мене Београд заокупља већ дуго. Цивилизацијски, то је један од најбогатијих светских градова, град који пружа огромне могућности за литерарно уобличавање. Град у коме су седиментирани бројни идентитети. Настојао сам да пружим једно вертикално сондирање тих идентитета.

Да бих могао писати о Београду, он је морао постати мој унутрашњи град. Доживљавам га и као сановник, каталог колективне подсвести, као својеврсну енциклопедију чије странице листам са највећим узбуђењем. Свако сам за себе прави свој Београд. Волим што Београд није напарфемисан и прециозан, упакован и угланцан као, рецимо, Цирих. Није ни кокетан ни хладан, него има једну природност и неусиљеност, некакву патину и шарм. Жижна је тачка једног судбоносног поднебља. Упркос свему, говорио сам већ, то је највеће балканско сабиралиште идеја, сочиво које увеличава јединство разноликости и разноликост јединства. Из Београда, са Калемегдана, пуца видик на цео свет.

Са сјајем у очима. За време студирања у Београду, нисам ни крочио у тада чувене ноћне клубове као што су „Академија” (коју су звали „Рупа”), „Звезда”, „Нана” или „Дуга”. Нису ме занимала таква места. Али јесу антикварнице, библиотеке, пијаце и бувљаци. Да би град био ведар и пламен, потребан му је сајам, пијаца, базар, позориште, ритуал који ће га оживети и избавити од чамотиње. Зато волим Бајлонијеву пијацу и Калеић, а посебно непрегледни земунски бувљак недељом од 4 до 9 сати ујутру. Ту припадам. По београдским пијацама оставио сам пола свога срца. Управо на београдским пијацама најбоље се може видети како сиротињски живи Београд данас. Не може се живети без сјаја у очима. Сјај у очима је једино што се не може кривотворити.

Неприлагођеност. У основи, одувек сам био осамљен. Мој однос са светом одредио бих као неку врсту мучне неприлагођености. То ми је, нарочито у младости, веома тешко падало. За време студија осећао сам дубоку одвратност према академизму и колективној инфекцији. Студирао сам на Правном и Филозофском факултету, на Групи за историју уметности, и оба напустио. Већ тада сам знао да је за писца једино истинско образовање: самообразовање. Почео сам да пишем поезију из страха од свакодневице коју нисам лако подносио. Сматрао сам да песник треба да се чува од детерминације социјалне групе, од света у који је, хтео не хтео, уплетен. Да на неког ко је диференциран и издвојен, никакав закон не може бити применљив.

Мистерије срца. Ми, Срби, не налазимо се у скали човека кавкаске расе, јаких живаца, светлог ума и ведрог поуздања који разбијају све стихије и тамне магме. Имамо врелу, узрујану крв, лако се раздражимо, тако да нам и ситница може заталасати физис. Ми све пречишћавамо у срцу. Ране су најбољи начин да осетимо свет. Песма букне изненада, као болест. Све је у поезији тако немаскирано и рањиво. Зато је једна лирска песма сурова књижевна истина. Писање поезије је ледено бележење онога што је у својој бити ватра. Верујем да то што пишем долази из интуитивне спознаје религије, музике и светлости. Кажем верујем, јер је и мени самом то што пишем неосветљено и непознато . Поезија, по природи ствари, мора бити еротична, као музика. Истинска, жива поезија стоји насупрот свакој полној хладноћи. Поезију доживљавам као пансофију, свемудрост, религију, зато што у мени изазива осећање апсолутне зависности. Човеку није дато да проникне у мистерије праведности, благости,

љубави, Бога, поезије. Оне нису видљиве. Познате су само људском срцу. Псалмист, присетимо се, спомиње „мисли срца” (тог места неписаног закона), што значи да је Бог дао људима срце да размишљају. Верујем да једна добра песма исцељује оног ко је чита. Шлајермахер у песничком делу види крајњу границу могућег. Ми можемо отићи још даље и рећи: кад напишемо истиниту, снажну песму, онда искорачујемо изван времена.

Загрљај живота и смрти. Своје песме видим као дијалоге са заборавом. Као мале људске истине које боле или озарују. Као песник, дубоко сам прожет медитеранством и хеленством. Желим да у свом раду спојим и измирим словенску дионизијску фурију и германску посвећеност послу. Призор је, заправо, другачије уобличена стварност помоћу које наша имагинација позлаћује свет. Мој поступак у писању поезије је готово сликарски. Кад имам оштар, јасан призор, онда из тмине могу извући целу песму на светло дана.

Највећи проблем песника је у томе како да доведе у хармоничан однос строгост и слободу. Раније је код мене доста тога било разлабављено, у расцвату, барокној фјоритури и украсу. Тежио сам за ефектном сликом и добрим украсом. Временом, некако саме од себе, песме су се истесале, углачале и изоштриле. Моји закони у писању данас су: потпуна контрола над емоционалном понесеношћу, прецизност стиха и, пре свега, истинитост сведочења. У правој поезији мора да се види загрљај живота и смрти.

Освештавање света. Мој идеал у поезији јесте поетски текст као магијско спиритуализовање живота. Песма која ће бити жива као куцање људског срца. Песник улаже читаву своју душевност, а песма му као ехо враћа оно што није ни слутио да постоји. Добре, живе песме путују кроз време. Само опасно интелигентни људи могу написати велику поезију. Само много љубави и туге или озарења може да узнесе једно биће до велике поезије која има општу вредност.

Поезија је за мене облик мистичног искуства, призма кроз коју се може изразити непролазна лепота и тако посредовати скоро нови вид религиозности. Поезија не

замењује живот, већ га оповргава и преображава. Писање поезије није игра, него озбиљан избор и спасоносно застрањивање. Префињени облик саучешћа. Она треба да изрази топлину која нас чини људима, онај сјај који „није од овог света". Поезија преосвештава овај вегетативно-анимално-социјални свет. Она је танка нит између жеље и смрти. Свака песма је облик опроштаја од живота. За мене, поезија је највиши степен припреме за одлазак са овог света.

Руком, у сумрак. Прија ми рукописна процесуалност. Волим тај процес када се црно мастило суши на папиру. (На жалост, све је мање добрих мастила. Немци, иначе, праве најбоља.) Неке моје најбоље песме написао сам у возу, будући да често путујем на релацији Пожега–Београд и обратно. Енергију за писање немам двадесет четири сата дневно. Зато чекам тај тренутак када сам сабран изнутра, а то је, најчешће, сумрак. Тада сам најосетљивији за писање поезије. То је оно магично време када није ни дан ни ноћ и када светлост и тама предају једно другом своје тајанствене флуиде. Зато настојим да то време сумрака приграбим за себе.

Криза мушког и женског. Било да је високо захтевна или потпуно неамбициозна, жена зрачи својим бићем и тако готово неупадљиво утиче на историју, свет, биљке. Да не говорим о високој биолошкој мисији жене. Рађа живот. Она је мајка, сестра, љубавница, супруга, кћи, богиња, песникиња, уметник. Жена уметник или песник је биће на квадрат, достојно највећег поштовања. Мушки сам феминист, матријарх и матерофил, па стога имам право да презирем жене екстремне феминисткиње. Поред толико раскола и расипања у свету, чему још један – између мушкарца и жене? Жена је суштинска благодат живота. Кроз односе са женама интелигентни уметници култивишу своју осетљивост. Мој идеал је племенита, профињена жена која ће својом интелигенцијом, врлинама и високим захтевима исклесати нови лик мушкарца. Међутим, ми живимо у времену феминизираних мушкараца и мушкобањастих жена. Ово није доба у коме владају женске врлине, а то се показало као трагично.

Жена које има. Љубав је комплексно осећање, спој и измирење егоизма и алтруизма, осећање које вековима још нико није успео да објасни, упркос толиким књигама и библиотекама. Није лако остварити потпуну љубав и зато смо увек у потрази за њом. Не допада ми се када песници у самообмањујућем заносу идеализују и беатификују жену, када је уздижу на пиједестал недостижне, надтелесне спиритуалности. То је, заправо, бежање од жене. За мене је лепа само она жена која је стварна и телесна, жена која није тамна опсена, привиђење, маска, псеудос. Жену видим као телесну и душевну Венус. Жена је најлепша када се у њеној телесности пробуди оно давно затомљено небеско, древно биће жене. Такву љубав пронашао сам у Андријани Виденовић, глумици и професорки дикције, с којом неколико година делим живот.

Дигитална апокалипса. Постоји лепа стара пословица: „Дете је отац човека." То је дубока истина. Песма „Наша деца", која изазива највише реакција када је читам на књижевним вечерима, говори у којој мери је деструктиван потенцијал агресивности и манипулативности наше деце, великим делом окренуте једном свету лажних вредности. Она указује на то да се доброта и човечност у животу проверавају као злато у ватри и поставља питање о нашој одговорности у свему томе. Нашој деци остављамо затворене музеје и отворен интернет, који се може мерити са појавом атомске енергије педесетих година двадесетог века. Ми живимо у време дигиталне апокалипсе, када све више постајемо пост-аналфабете и када је читање највећма замењено претраживањем. Управо нас књиге уче како да будемо сами и како да се саберемо изнутра, самим собом.

Корени растројства. Историја културе није друго до повест древног сукоба рационалистичких и езотеричних ложа. Рационалистичка мисао се са енглеског копна (мислим на Лока) примила у Француској и преко просветитеља освојила европско тло. Позитивизам и егзистенцијализам, два филозофска гледишта у оквиру савремене академске филозофије, начинили су праву пошаст. За егзистенцијалисте Бог не постоји, живот који је у суштини бесмислен припада само човеку и човек је одговоран за своје изборе. Позитивистичко гледиште рачуна с тим да се све може разумети помоћу науке и математике. Обе ове искључиве филозофије потпуно су неупућене у велике духовне истине човечанства. Узгред, чини ми се да није нимало случајно што су идеје просветитељских филозофа пресудно утицале на оснивача Америке (те догматски секуларне супер-државе) Томаса Џеферсона, Томаса Пејна или Бенџамина Франклина.

И егзистенцијалисти и позитивисти презиру митологију, алхемију и мистику, као што то чине савремена филозофија и наука. Скучених гледишта, егзистенцијалисти и позитивисти су немоћни да препознају постојање читавог континента мистичног искуства. Претенциозна филозофска спекулација, потпуно отуђена од вредности свакодневног живота, грози се мистичког искуства зато што оно пркоси „чистом уму" на свим нивоима. Савремени филозофи и научници, увек хитри да омаловаже религиозне и метафизичке традиције, напросто не разумеју праву природу алхемијског симболизма који оличава духовне трансформације могуће у човеку. Отуда иза рационалистичко-просветитељских опсена проналазимо оличење болести и европског растројства.

Агонија дотрајалог света. У многим доменима људског живота двадесети век се показао као век деструкције. Рационална и технолошка мисао потиснуле су магијску. Данас се заборавило да је уметност алхемијска делатност и да је песма психолошки простор бића. Ми данас живимо сабласну агонију једног дотрајалог и исцрпљеног света. Ово чак није ни доба декаденције, него време у коме се јасно показује у којој мери су праисконски извори исцрпљени. А, затим, између генерација створене су огромне провалије. Добро знам шта је то проклетство „школске културе", али где би нам био крај када би нам култура била школска на начин на који је то, рецимо, немачка. Од Немаца се добро може научити како се дивити и присвајати.

Није прекасно. Тужно је што смо на историјској лутрији извукли најблагородније пределе на земљи, али то нисмо искористили за свој економски просперитет. Рад, дужност и дисциплина су осовине око којих се врти свет, а не ријалити-програми и пролазне животне насладе. Постали смо трагично недовршени, помрачени демонопоклонствима, склони песимистичкој потиштености која, на сву срећу, још није прешла у нихилизам. Србија као метакултура није успела да оствари ни десети део својих потенцијала. Преостаје нам као народу прилично мучан метаисторијски процес, кораци ка озарењу свести. Или ћемо се спустити још више у магме, или ћемо се уздићи до високих слојева и трансмитова. <

(Извор: „СРБИЈА – Национална ревија”, Београд, број 53, 2015, www.nacionalnarevija.com)

Објављено: недеља, 9. април 2017, 21:35h

***

Буђење малих градова

– Тачно је, за српску метакултуру Београд има пресудан значај. Али Србија није само Београд. Србији нема бољитка док не уложи у мноштво својих мањих места, градова невеликих по физичким размерама, али битних жаришта, јер у њима има светлих оријентација и просветљених душа.

***

Лепота

– Најлепше одређење лепоте дао је Плотин. Рекао је да је лепота „цветање бића”. А

лепота узбуђује зато што је неухватљива и зато што смо од ње потпуно незаштићени.

***

Лековитост пораза

– По природи ствари, сваком човеку годе похвале, јер оне неумесно надимају наше самопоштовање и јачају нашу смешну убеђеност да смо важни и да вечност, свакако, мора рачунати са нама. Али, награде такође могу да грозно социјализују писце, чинећи од њих, бајаги, достојанствене личности. Но, како су само ништавне наше победе и како нас једино преосвештавају наши порази! Уосталом, нису песници ту само да примају дарове, већ и да сами дарују.

***

Фудбал као уметност

– Фудбал је игра са много поезије, спој мушке жестине, врхунске рафинираности и поетичности. Оно што је Борхес својевремено рекао за књижевност сасвим прикладно се може применити и на фудбалску уметност. Доиста, фудбал је отеловљење реда и авантуре. Осим што представљају изабрану селекцију живота, највећи фудбалери, као Кројф, Зико или Марадона, на неки начин су и последњи романтичари који поседују фантазију (као и велики писци) и моћ да фудбалску игру подигну на један виши, спиритуални ниво.

***

Гавран и громови

– Пишући песму „Громови”, пројектовао сам у свој текст једно динамично енергетско стање којим сам се напунио још док сам у дечаштву, скривен на тавану, слушао моћно проламање громова. С једне стране осећао сам страх, а с друге прижељкивао да опет чујем тај моћни звук, према коме сам очигледно имао један чулан однос, чак еротичан. Касније, као младић, такву силину пронашао сам читајући древне песнике. Осетио бих како се суочавам са нечим огромним и вртоглавим. А моме озарењу није било краја када сам читајући „Попол-Вух” пронашао да је гавран, птица којом сам опседнут, заправо весник громова и муња.